

"Libraries create futures: building on cultural heritage" IFLAN KONGRESSI MILANOSSA 23.8. – 27.8.2009

Rahoitus: LM Tietopalvelut ja Keski-Suomen sairaanhoitopiiri



Helteinen Milano tarjosi ainutlaatuisen tilaisuuden tutustua kirjastotyöhön ja sen kehitykseen maailmanlaajuisesti. IFLAN 75. kongressi kokosi lähes 4000 kirjastoalan asiantuntijaa kuuntelemaan ja keskustelemaan kirjastojen tulevaisuudesta. Kongressin teema **"Libraries create futures: building on cultural heritage"** tuntui viittaavan enemmän yleisten ja yliopistokirjastojen tarpeisiin, mutta ohjelman valmistuttua yllätyksekseni huomasin, että aikataulun suunnittelu oli helppoa. Kaikista kirjaston työtehtävistä vastaavalle valinnanvaraa oli riittävästi. Päädyin seikkailemaan hallinnan ja markkinoinnin, hankinnan, ammatillisen kehittymisen ja työpaikkakoulutuksen sekä eettisen toiminnan parissa. Paikallaan oli myös ensikertalaisille järjestetty istunto, jossa tutustuttiin IFLAN toimintaan ja jossa sai myös konkreettisia neuvoja: ensikertalaisia kehoitettiin tutustumaan sekä näkyvään ja näkymättömään IFLAan, keskustelemaan ja myös nauttimaan Milanon tarjonnasta.

Onko kirjastoilla ja kirjastonhoitajilla tulevaisuutta?

Lähes kaikilla luennoilla, joihin osallistuin, puhuttiin tulevaisuudesta huolestuneesti: tarvitaanko kirjastoja tulevaisuudessa? Häviääkö kirjastonhoitajan ammatti? En oikein sisäistänyt tätä ongelmaksi. Ammatit kehittyvät, muuttuvat, jopa kuolevat. Miksi ei siis myös meidän ammattimme? Ihmisen tiedonjano tuskin häviää, eikä tiedon formaatilla ole merkitystä. Myös tarinat ovat siirtyneet sukupolvelta toiselle muodossa tai toisessa.

Jo avajaisten puheenvuoroissa korostettiin sitä, miten kirjastot elävät muutoksen aikaa. Avain selviytymiseen ei ole muutoksiin sopeutuminen vaan kirjastojen ja kirjastoammatilaisten täytyy olla aktiivisia, toimia ennakoivasti ja olla mukana muutoksen tekijöinä. Myös vaikea taloudellinen tilanne nousi esiin. IFLAn puheenjohtaja Claudia Luxin mukaan kirjastolla voi olla kasvava rooli myös taantuman selättämisessä tarjoamalla mahdollisuus päästä tiedonlähteille, auttamalla tiedonhankinnassa sekä edistämällä innovatiivisuutta ja luovuutta. Tavoitteena ei ole vain luoda tulevaisuutta, vaan parempaa maailmaa. Muotikaupunki Milanossa Luxin vaatimus kirjastojen muodikkuudesta oli osuva: kirjastojen pitää olla luovia, muuttuvia ja uudistuvia.

Mangement and Technology ja Academic and Research Libraries -jaostojen yhteisessä istunnossa maanantaina keskityttiin kirjastojen tulevaisuuteen ja tulevaisuuden kirjastoihin. Esityksissä perättiin keskustelua, näkemyksiä, suunnitelmia ja selkeää asemaa kirjastolle myös digitaalisessa ajassa ja maailmassa. Klaus Ceynowan mukaan tulevaisuudessa älyllinen elämä on digitaalista (digital life). Hän muistutti Internetin ensisijaisuudesta tiedonhankinnan paikkana niin opiskelijoilla, opettajilla kuin professoreillakin jo nyt. Myös kirjastojen nettisivujen käyttö on vähentynyt. Hän kehottikin kirjastonhoitajia yhteistyöhön esim. Googlen kanssa. Ceynowalla oli mielenkiintoisia visioita: Tulevaisuudessa "matkapuhelin" on ainoa käyttöliittymä niin tiedonlähteenä kuin kommunikaatiovälineenä. E-kirja korvaa painetun kirjan, kirjasto toimii verkkopalveluna ja Internet markkinapaikkana. Ceynowa väläytti myös ajatuksen second life -kirjastosta. Esiin nousi jo avajaisissa mainittu ajatus kirjastosta kohtaus- ja kulttuuritapahtumien sekä näyttelyjen paikkana. Internet ja Google nähtiin niin haasteena kuin mahdollisuutena. Samalla linjalta jatkoi Eppo van Nispen tot Sevenaer, jonka mukaan säilyäkseen kirjaston täytyy olla parempi paikka kuin Google. Ihmisten päätavoite elämässä on pitää hauskaa ja saada elämyksiä, joten kirjastojenkin on muututtava hauskoiksi, joustaviksi ja viihtyisiksi. Nuorten sukupolvien oppimisessa ja elämyksissä korostuu visuaalisuus, ja siihen on pysyttävä vastaamaan.

Maanantai-iltapäivän vietin nuorten kirjastoalan ammattilaisten kohtaamien haasteiden parissa. Vaikka "Continuing Professional Development and Workplace Learning with New Professionals" aiheisissa esitelmissä näkökulma olikin nuorten ammattilaisten, huomasin että kirjastot ympäri maailmaa painiskelevat saman ongelman parissa. Työpaikoilla saatava olla paljonkin tilapäistä ja alalle kouluttamatonta henkilöstöä. (Vanhenevan) työvoiman motivoiminen koulutukseen ja saaminen mukaan muuttuvaan ja kehittyvään kirjastotyöhön on joskus haasteellista, etenkin kun teknologia tuo uusia osaamisvaatimuksia. Toisaalta myös nuorille ammattilaisille on annettava mahdollisuus työhön ja ammattitaitonsa kehittämiseen.

Kirjastot ja etiikka

"Free access to information and freedom of expression" keskustelun teemana oli etiikka kirjastotyössä. Puhujat kertoivat konkreettisista ongelmatilanteista, joihin kirjastonhoitajat ovat joutuneet pyrkiessään noudattamaan eettisiä ohjeita koskien esimerkiksi yksityisyyden suojaa ja tiedonhankintaoikeutta. Internet tuo myös tähän aiheeseen uusia ulottuvuuksia.

Irina Trushina esitteli [suodatusta venäläisissä yleisissä kirjastoissa](#). Venäjän kirjastojen eettisiä ohjeita uudistetaan, ja suodatus on yksi keskusteluaihe. Nykyiset eettiset ohjeet korostavat käyttäjän oikeutta päästä vapaasti informaatioon eikä Internet-suodatuksesta ole kansallista ohjeistusta, joten käytännöt vaihtelevat kirjastoittain. Yleisesti Internetin käyttöön voidaan soveltaa lakia joukkoviestimistä ja lakia ääriliikkeiden vastustamisesta.

Erityisen ajankohtaiseksi aiheen tekee se, että vuonna 2008 kirjastonhoitaja sai varoituksen julkiselta syyttäjältä: kirjastonhoitaja ei ollut puuttunut siihen, että kaksi liittovaltion turvallisuusviraston virkailijaa oli Ossetian kansallisessa tieteellisessä kirjastossa ladanut Internetistä materiaalia, jossa oli ääriliikkeelle ominaisia piirteitä. Toisessa tapauksessa kirjastonhoitaja ilmoitti turvallisuusyksikölle asiakkaasta, joka haki tietoa pommin valmistelusta.

[Kansallinen turvallisuus ja vapaa tiedonhankintaoikeus](#) sekä yksityisyys olivat puntarissa myös USA:ssa. Barbara Jonesin esityksessä kerrottiin tapauksesta, jossa FBI lähetti kirjastoille kansallisen turvallisuuskirjeen syyskuun yhdenentoista päivän jälkimainingeissa laaditun USA:n Patriot Act:in pohjalta. Tämä laki ohittaa esim. kirjaston yksityisyyden suojaa koskevat säännökset ja rikkoo monin tavoin kirjaston eettisiä ohjeita mutta myös yksilön yksityisyydensuojaa. Valveutunut kirjastonhoitaja yhdessä muutaman kollegan kanssa uskalsi perustuslakiin ja kirjaston eettisiin ohjeisiin sekä viranomaisiin vedoten vastustaa FBI:n vaatimuksia selvittää, kuka oli käyttänyt tiettyä tietokonetta tiettyyn aikaan. [Ranskassa](#) taas oli ongelmallisessa tilanteessa juutalaisuuden historiaa säilyttävän kirjaston työntekijä, kun holokaustin kieltäjäksi tunnistettu henkilö toistuvasti pyysi antisemitistisiä tekstejä ja muita harvinaisia dokumentteja käyttöönsä.

Esimerkit osoittavat, että kansallisten eettisten ohjeiden sekä lain tuntemus on tärkeää kirjastonhoitajan työssä. Esitykset saivatkin minut pohtimaan, mitä eettiset ohjeet ja eettinen toiminta tarkoittaa omassa työssäni. Kyse ei ole ehkä kansallisesta turvallisuudesta, mutta ehkäpä yksilön hyvinvoinnista ja yksityisyydensuojasta. (Suomessa eettistä asiakirjaa laatii [kirjastoalan etiikkaryhmä](#).)

Terveydenedistäjä, kouluttaja, kriisityöntekijä, verkottuja

Health and Biosciences Libraries -jaoston aiheena oli kuluttajan terveys, terveyden edistäminen, terveystiedonlukutaito ja kirjastohoitajan rooli siinä. Valitettavasti aikaa oli varattu vähän verrattuna esitysten määrään. Alkuosan esitykset kiinnostivat erityisesti, koska kirjastomme on pari kuukautta evakossa sairaalamme potilaille tarkoitetussa terveystietokeskuksessa. Suomessa terveystupia ollaan rakentamassa eri pohjalta ja projekteja vetävät lähinnä terveydenhuoltoalan ammattilaiset. Muissa esityksissä keskityttiin mm. naisten terveyden edistämiseen ja terveystiedon hankintaan.

[Jean Shipmanin](#) esitteli Yhdysvaltain lääketieteenkirjastojen seuran (MLA) ja NLM:n terveystiedonlukutaitoprojektin, jossa tutkittiin lääketieteellisen kirjastonhoitajan roolia terveysalan ammattilaisten ja kuluttajien terveystiedonlukutaidon (Health information literacy = HIL) ohjaajana. Tutkimuksen mukaan kirjastonhoitajalla voi olla merkittävä rooli terveystiedonlukutaidon edistämässä.

[Mary Flatchertyn](#) esittelemän kolmevuotisen projektin tavoitteena oli lisätä käyttäjien, niin asiakkaiden kuin terveysalan ammattilaistenkin pääsyä laadukkaaseen terveystietoon. Projektissa pyrittiin tavoittamaan kuluttajia yleisten kirjastojen ja paikallisten yhteisöjen kautta. Myös paikallisen sairaalahenkilökunnan ja muiden terveyspalvelujen tuottajia koulutettiin käyttämään tehokkaasti NML:n tarjoamia resursseja. Tutkimuksen mukaan parhaiten terveystieto saavutti asiakkaat yleisten kirjastojen ja yhteisöjen kautta, ei niinkään kouluttamalla paikallisen sairaalan henkilökuntaa.

Mielenkiintoinen oli myös esitelmä, jossa kerrottiin, miten [Kiinassa sotilaskirjasto](#) aktiivisesti kokosi ja jakoi terveystietopakettia Sichuan maanjäristysalueelle. Tiedotteessa kerrottiin mm. miten toimia saniteettitilojen puuttuessa ja kuinka ehkäistään kulkutautien leviäminen. Alueelle lähetettiin myös kaksi kirjastonhoitajaa. Lisäksi kirjasto piti yllä nettisivustoa, jossa jaettiin maanjäristystä koskevaa tietoa.

Management of Library Associations, Continuing Professional Development and Workplace Learning and ALP:n teemana keskiviikkoamuna oli Librarians on the catwalk: communicating for advocacy to influence policy and practice. Esityksissä tuotiin esille tapoja tuoda näkyville ja pitää esillä kirjastojen asiaa ja merkitystä. Yksittäisistä työntekijöistä kirjastojärjestöihin koko kirjastokenttä voi edistää yhteistyötä viranomaisten, taustaorganisaatioiden ja muiden päätöntekijöiden kanssa. Aktiivisuus sekä henkilökohtaiset ja viralliset kontaktit ovat tärkeitä.

Lisää muutoksia työnkuvaan: siirtyminen sähköisen aineistojen hallintaan ja hankintaan

Kausijulkaisujen tilaus ja saapumisvalvonta on yksi aikaa vievistä työtehtävistä kirjastossamme, joten Serials and Other Continuing Resources – jaoston esitykset otsikolla ”Serials in the 21st century: new concepts, new challenges” luonnollisesti sisältyivät aikatauluuni. [Karin Grönvall](#) kertoi työvoiman sopeuttamisesta elektronisten aineistojen hankintaan KIB:issä. Vuoteen 2006 mennessä kirjasto oli siirtynyt hankinnoissa pääosin sähköisiin lehtiin, mutta sen sijaan työvoima oli edelleen suunnattu paperisten hallintaan. Esityksessä kuvattiin, miten nämä tasapainotettiin uudelleen.

Lingnan yliopiston kirjastossa tehtyjä ratkaisuja puolestaan esitteli [Bill Tang](#). Elektronisten resurssien määrän kasvu vaati hankinta- arviointi- ja tilausprosessien uudistamista, työvoiman jakamista uudelle tavalla sekä toimintojen automaatiota. Tang esitteli myös Lingnan yliopiston elektronisten aineistojen hallinnointityökalut SUMASin ja OMAN sekä käyttäjille tarkoitetun sekä 1-Search –palvelun.

Mielenkiintoinen oli myös [Rick Burken](#) esitelmä, jossa pohdittiin konsortion roolia lehtivälittäjänä. Onko perinteisillä lehtivälittäjillä enää sijaa elektronisten aineistojen hankinnassa? Hänen näkemyksenä oli, että perinteisille välittäjille jää elektronisten aineistojen hallintaa tehostavien lisäpalvelujen tuottajan rooli.

E-kirjatietoutta hankin vielä torstaina kuuntelemalla Acquisition and Collection Development –jaoston esityksiä. Oman työni kannalta mielenkiintoisin oli [Ellen Safelyn](#) esitys asiakkaasta e-kirjan valitsijana. Organisaatiossamme perinteisesti yksiköt ovat päättäneet heille hankittavista aineistoista, joten malli vaikutti hyvältä. Yhteistyössä [EBL:n](#) (E-book –libraryn) kanssa University of Texas at Dallas library otti käyttöön hankintamallin, jossa yhdistettiin ilmainen 10 minuutin selaus, pay-per-view ja hankinta. Kirjasto sai ladata kaikki ELB:n kirjat luettelonsa, luettelossa näkyville kirjoille asetettiin enimmäishintarajoitus. Tilastojen mukaan suurinta osaa tietokantaan lisätystä aineistosta ei käytetty lainkaan, käytetystä aineistosta selattiin 40%:a alle 10 min. Pay per View –kirjoja oli 49%. 11% katsotusta aineistosta hankittiin ja myös kustannukset pysyivät kohtuullisena. Mainittakoon, että asiakkaille ei tiedotettu kokeilusta.

Ennakoivaa toimintaa: kirjastohoitajasta uraohjaajaksi?

Reference and Information Services -jaoston esitykset tutustuttivat ennakoivan toiminnan kirjastonhoitajaan (The proactive librarian: the how and why). Kirjastonhoitajat ovat kehittäneet ja laajentaneet omaa toimenkuvaansa monella tavalla: [Yoo-Seong Song](#) Illinoisin yliopiston kaupan ja liiketalouden kirjastosta kuvasi, miten tietopalvelua oli asiakaskyselyn pohjalta laajennettu uraohjauksen suuntaan. Näin radikaalia muutosta tietopalvelussa Song perusteli sillä, että kirjastojen on tärkeää itse luoda tulevaisuutensa, ennen kuin muut voimat pakottavat valitsemaan suppeista vaihtoehdoista. Song korosti,

että ennakoiva toiminta edellyttää jatkuvaa asiakkaiden tarpeiden kartoittamista, toiminnan mukauttamista organisaation päämääriin, kirjaston resurssien realistista arviointia, yhteistyötä ja muutoshalukkuutta.

Tavallisempi tarina oli puolestaan [kuvaus](#) Intian ja Kanadan yliopistokirjastojen siirtyminen perinteistä kirjastonesittelystä ja tietopalvelukysymyksiin vastaamisesta opintosuunnitelman ja kurssien sisällön suunnitteluun sekä ennakoivaan tietopalvelujen markkinointiin. Myös kirjaston nettisivut uudistettiin aiheenmukaisiksi oppimis- ja opetusvälineiksi. Esitelmässä korostui kirjaston ja tiedekunnan yhteistyö ja kirjastonhoitajan konsultin rooli.

Mielenkiintoinen oli myös Lotta [Gustafssonin ja Mattias Rieloffin](#) esitys siitä, miten he uudistivat Växjön yliopiston nettisivut pyytämällä opiskelijoita mukaan arviointi- ja kehitystyöhän. Mainittakoon, että opiskelijat saatiin rekrytoitua mukaan arviointiin iPod - arvonnalla.

Kirjastosta kirjamuseoksi?

Kirjastovierailun tein henkilökohtaisesta mielenkiinnosta Trivulzinian kirjastoon. Kirjastossa tai pikemminkin museossa hoidetaan ja säilytetään yhden suvun hankkimaan merkittävää kirja- ja käsikirjoituskokoelmaa. Kokoelmiin hyvin harvoin hankitaan uutta aineistoa. Jostain syystä vanhojen kirjojen ja käsikirjojen maailmassa palautui mieleeni sunnuntain keskustelut kirjastojen ja kirjastonhoitajien tulevaisuudesta. Trivulziniassa työ oli säilyttämistä ja paikantamista tutkijoille, ei uuden informaation jakamista. Jäävätkö nykyiset kirjastomme museoiksi, joissa vaalitaan historiaa? Katsovatko tulevat sukupolvet vitriinin alla olevia kierrekansia, pokkareita ja kovakantisia kirjoja yhtä hartaasti kuin me katsoimme Leonardo da Vincin käsikirjoitusta ja kauniita käsin sidottuja kirjoja? Ehkäpä visio kirjastosta kohtaamis- ja tapahtumapaikkana on toteuttamisen arvoinen?

Kiitokset

Pyrkiessäni saamaan mahdollisimman paljon irti matkasta kahmin ehkä liikaakin esityksiä ohjelmaani, mutta ehdin toki kurkistaa muutamaan keskusteluhuoneeseen, silmäillä postereita ja näyttelyitä. Tulevaisuuteen ja kirjastotyön kehittämiseen suuntautuneet esitykset ja puheenvuorot olivat innostavia ja ajatuksia herättäviä ja kertoivat kirjastojen valmiudesta muutokseen ja uudistumiseen. Suosittelen lämpimästi kaikille konferenssimatkaa vaikkapa ensi vuonna Göteborgiin tai viimeistään Helsinkiin vuonna 2012. Kiitokset BMF:lle, LM Tietopalvelulle ja työnantajalle tästä mahdollisuudesta kerätä reppuuni uusia ideoita ja suuntaviivoja työni kehittämiseen.